

כוחה של אמונה

הרב יעקב יברוב, סגן

רב בא"ח כפיר

א. סודו של כח האמונה והבטחון

הרבה פעמים מדברים על הצורך להביע אמון, למשל: מבקשים מהמורה לתת אמון בילד, מסבירים להורים על החשיבות לתת אמון בילדיהם, אבל לא כולם יודעים איך פועל אותו אמון.

בגמרא, מי שמגדל את הילד נקרא "אומן" - ומדוע? כי הוא נותן בו אמון, וכך יכול לגדל אותו. במאמר זה ננסה לעמוד על סוד כוחו של האמון.

כשאדם מאמין במשהו בכל לבו – הוא זוכה לעורר בעולם כח שמקיים אותו, ודוגמאות אינן חסרות:

נערך פעם מחקר ידוע: נתנו למורה רשימה אקראית של 5 תלמידים, ואמרו לה שהם המחווננים של הכתה. בסוף השנה בדקו וראו שהשגיהם השתפרו מאוד. התברר כי בגלל שהמורה האמין בתום לב שהם מחווננים, הוא התייחס אליהם, האמין בכשרונותיהם והתוצאות היו בהתאם.

דוגמא נוספת: לפעמים משתמשים חוקרים בקבוצות ניסוי: אמרו לחולים שהם מקבלים תרופה שתשפר את מצבם, כאשר חלק מהחולים אכן קבלו תרופה אמיתית, וחלקם תרופת דמה (פלצבו) ללא ידיעתם – והתוצאות הצביעו על שיפור משמעותי גם אצל אלו שקבלו תרופת דמה, משום שהם האמינו שזו תרופה אמיתית שעשויה לעזור להם.

במאמר הנודע של מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל ב"קובץ שיחות" על כח האמונה והבטחון הוא מביא את הגמרא בתענית (ז, א):

אמר רב חמא בן רבי חנינא: גדול יום ירידת הגשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ.

אמר רבי יוחנן: גדול יום הגשמים כיום קיבוץ גלויות.

אמר רבי אבהו: גדול יום הגשמים כיום תחיית המתים.

אמר רבי יהודה: גדול יום הגשמים כיום שנתנה בו תורה.

שואלת הגמרא: אם יום ירידת גשמים כה חשוב, באיזו זכות יורדים גשמים בעולם? והיא עונה:

אין הגשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמנה.

מי הם בעלי אמנה?

מסביר הירושלמי:

שמאמין בחי העולמים וזורע והיינו שמאמין בקב"ה ובוטח בו שיריד גשמים לכן הוא זורע את שדהו ובשביל בעלי אמנה אלו יורדים גשמים.

הוא מוכיח שאפילו אותו כח מופלא של ירידת גשמים בעולם, נוצר ע"י חקלאים (גם כאלו שאינם דתיים) שזורעים שדותיהם, מאמינים ומצפים שירדו גשמים. כי אם לא היו מאמינים, לא היו משקיעים מאמץ, זמן וכסף כדי לזרוע את השדות, והאמון הזה מוליד כח בבריאה שמסובב את ירידת הגשמים.

ב. מעשה בחולדה ובור

בתלמוד בבלי במסכת תענית (ח, א) מובא:

אמר רבי אמי: בוא וראה כמה גדולים בעלי אמנה, מנין? מחולדה ובור. ומה המאמין בחולדה ובור – כך המאמין בהקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

מעשה בבחור אחד, שנתן אמונתו לריבה אחת שישאנה. - אמרה: "מי מעיד?". והיה שם בור אחד וחולדה. אמר הבחור: "בור וחולדה עדים בדבר!". לימים עבר על אמונתו ונשא אחרת והוליד שני בנים; אחד נפל לבור ומת, ואחד נשכתו חולדה ומת. אמרה לו אשתו: "מה מעשה הוא זה, שבנינו מתים במיתה משונה?". אמר לה: "כך וכך היה המעשה". אמר רבי חנינא: "בוא וראה, כמה גדולים בעלי אמנה! מנא לך? מחולדה ובור, ומה המאמין בחולדה ובור, כך המאמן בהקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

שואלים מה נתן לחולדה ובור כח להיות עדים ולהעניש אותו על הפרת השבועה? כי הם האמינו בהם!

ג. כח האב

כתוב בפרשת בהעלותך (במדבר יא, יב-יג):

האנוכי הריתי את העם הזה אם אנוכי ילידתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק... מאין לי בשר לתת לכל העם הזה.

עם ישראל, שישים ריבוא איש, מבקשים ממשה רבנו בשר, והוא מתקשה לעמוד בבקשה – מדוע? למעשה, בעצם השאלה מסתתרת גם התשובה (חולין פד):

דרש ר' עזרא... לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו [רש"י: פחות מכפי היכולת] וילבש ויתכסה במה שיש לו [רש"י: לפי היכולת, שלא יתבייש, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו [רש"י: יותר מכפי היכולת] שהן תלויין בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

אומר מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (בקובץ שיחות מוסר תשל"ב – כח האמונה והבטחון):

ומה שנאמר כאן שאשתו ובניו 'תלויין בו', הוא גם כן על פי היסוד הנ"ל, שכיוון שהם סמוכים על שולחנו ועיניהם תלויות בו, הרי ע"י אמונתם בו נתנו לו הכח לפרנסם. ועל כן אמרו חז"ל שיכבדם יותר ממה שיש לו, ולמעלה מיכולתו, כי אין גבול ליכולתו אלא כפי מידת בטחונם בו, בה במידה יוכל למלא משאלותם.

מה לא עושים הורים עבור ילדיהם. מתאמצים עבורם מעבר ליכולתם, פשוטו כמשמעו! מניין הכח של ההורים לצאת ולדאוג לפרנסה, למרות המצב במשק והאבטלה הגוברת? אם נבדוק נגלה שבד"כ ההכנסה של ההורים אינה שוות ערך כלל להוצאותיהם עבור הילדים (והם משקיעים קצת מעבר לצרכים הבסיסיים, בלשון המעטה): מזון, שכר לימוד, טיפולי שיניים, ביגוד, ספרי לימוד, הוצאות בלי סוף, והם מ-ש-ל-מ-י-ם, ועוד איך! ומי מדבר על הוצאות לנישואי הילדים שהם פרק מאלף באמונה בפני עצמו.

לעומת זאת, לעצמם הורים חוסכים, מוותרים על רשימה ארוכה של דברים נחוצים, אבל לילדים הם נותנים מעבר לכוחם.

אגב, בעלי חנויות ספרים שמו לב לתופעה מעניינת: ספרי קריאה לילדים נמכרים הרבה יותר ללא כל השוואה לספרי קריאה למבוגרים, כי המציאות מוכיחה שהורים אוהבים לקנות לילדיהם ולגבי עצמם - לפעמים די להם בספר אחד שעובר בתורנות במשפחה המורחבת. ממשיך הרב שמואלביץ ואומר:

וסוד הענין הזה נרמז בתורה, שאמר משה לקב"ה: 'האנוכי הריתי את העם הזה אם אנוכי לילדתי... מאין לי בשר לתת לכל העם הזה' (במדבר, בהעלותך יא, יב).

ומדברי משה 'האנוכי הריתי וגו' מכלל לאו אתה למד, שאילו הוא הרה וילד אותם – היה לו בשר לכולם, כי הבנים סומכים על אביהם, הורם מולידם, ובוטחים בו, על כן יש לו כל הנצרך להם, אבל אלו אינם בוטחים בי ומנין לי בשר לתת להם?

מהו סוד כוחו של ההורים? הוא נובע מאותו בטחון שהילד חש כלפיהם. בדרך כלל ילדים בוטחים בהוריהם ואף מתפארים: "אבא שלי הוא הכי גבור / חכם / חזק...!", "אמא שלי הכי טובה / מסורה...". וכיו"ב. ילד בטוח שהוריו יספקו לו כל צרכו, והדבר נוסך בהם כח לעשות למענו יותר מיכולתם הטבעית.

איך יכולה נערה צעירה שרגילה לישון שינה עמוקה כשהיא הופכת לאם - להתעורר בלילה למשמע ציוץ דק של תינוק? מתברר שהתינוק הרך שניתן לה זה עתה – יצר בה אחריות, נסך בה כוחות מיוחדים לגדל אותו, כי היא יודעת שהוא בוטח בה וסומך עליה בבחינת "כגמול עלי אמו".

אבל יש גם צד שני למטבע כפי שמפרש הספורנו:

'האנוכי הריתי' - הנה האב יוכל להנהיג את בניו... וזה כי כולם חושבים אותו כאוהב שישתדל בכל כוחו להיטיב להם, אבל אלה אינם בוטחים בי כלל, וחושדים ומנסים לראות מה אעשה בעדם. 'מאין לי בשר' - הנה אין ספק אצלם שאין לי בשר לתת להם, ואם כן כשהם בוכים עלי ואומרים 'תנה לנו בשר' - כאילו יש לאל ידי, ושע"י בכייתם אעשה רצונם - אין זה אלא לנסות אם הנהגתי במצותך ומה אשיג מאתך בעדם.

כח הבטחון תקף כל עוד הוא בטחון אמיתי, כשהם מאמינים בכל לבם שאכן רוצה להיטיב להם, אבל אם הם ספקנים וחשדנים ורוצים להעמיד אותו במבחן – אזי אין זה אפשרי.

משאלתו של משה רבנו, ניתן ללמוד על כח הבטחון בדרך השלילה: הוא מדגיש שלו הוא אכן

היה האב הביולוגי של עם ישראל – היה לו בשר לתת גם לשישים ריבוא איש ויותר, אבל כיון שהוא לא הרה וילד אותם – אין לו כח על טבעי כמו שיש לאב ביולוגי, שמקבל כח על טבעי מבניו.

הילדים נושאים עיניהם אל ההורים וסומכים עליהם, לא רק בעניינים חומריים. עצם הימצאו של ילד בבית מחייב את ההורים להראות דוגמא אישית טובה בלתי פוסקת, אחריות עצומה, ויש להתפלל ולקוות שבעז"ה התוצאה תצדיק את המאמץ.

*

קצרה היריעה מלפרט לאילו הישגים ניתן להגיע בכח האמון. לא לחינם אמון ואמונה נגזרו מאותו שורש. נציין רק את העובדה שכולנו רוצים ברכות דוקא מרבנים צדיקים, כי "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" משום שהם, הצדיקים מאמינים יותר בבורא עולם, ומשום כך בכוחם לעורר כח שיביא את הישועה.

בפרשת שמות, פרעה מלך מצרים גוזר להשליך את התינוקות ליאור. כאשר נולד משה (בחודש השישי), החביאה אותו אמו יוכבד בבית 3 חודשים ולאחר מכן נאלצה לבנות עבורו תיבה ולהחביאו ביאור. מרים, אחותו הגדולה (היתה כבת 6) של משה התינוק, הולכת לוודא מה קורה עם אחיה והכתוב אומר (שמות ב, ד):

ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו.

הגמרא בסוטה (ט) אומרת שבזכות שמרים המתינה למשה שעה אחת (זמן קצר), לפיכך נתעכבו לה ישראל 7 ימים במדבר (המתינו לה עד שנתרפאה מהצרעת בה לקתה).

לכאורה הדבר צריך הסבר. הרי טבעי הוא הדבר שתלך לראות מה יעשה לאחיה, ואם כן מה טעם לתת לה שכר על כך? מה יותר טבעי מלצפות שאחות גדולה תשגיח על אחיה הקטן חסר האונים המצוי בתיבה שביאור? הרי מסירות מעין זו אינה נדירה גם אצלנו, היא כמעט מתבקשת מאליה.

עוד נאמר בגמרא (סוטה יב), שמרים היתה מתנבאה:

לפי שהיתה מרים מתנבאת ואומרת: 'עתידה אמי שתוליד בן שמושיע את ישראל', וכיון שהטילוהו ליאור - עמד אביה וטפחה על ראשה, א"ל: 'בתי, היכן נבואתך?' והיינו דכתיב: 'ותתצב אחותו למרחוק לדעה מה יעשה לו', לידע מה יהא בסוף נבואתה.

מרים מתייצבת לראות כיצד תתקיים הנבואה. לא היה לה שום ספק שאכן אחיה הקטן יושיע את ישראל, וחיכתה לראות רק באיזה אופן יקרה הדבר.

מסביר מרן ה"חפץ חיים" ואומר:

ידעה מרים הנביאה כי ינצל אחיה מן המים הזידונים, אבל לא ידעה באיזה אופן תהיה ההצלה עד שבאה לבסוף בת פרעה.

מספרים על שתי נשים עקרות שהגיעו להתברך אצל אחד הרבנים הגדולים. הרב בירך את שתיהן שיהיו להן ילדים, אך לאחר שנה התברר שאחת מהן נפקדה וכבר חובקת תינוק רך

בזרועותיה ואילו השניה עדיין לא. נזדעקה העקרה ושבה אל הרבי כשהיא טוענת במר נפשה: הייתכן? מדוע אצל חברתי הברכה נתקיימה ואצלי לא? בקש הרב לקרוא גם לאשה שנפקדה ושאל אותה לעיני חברתה: "ספרי בבקשה, האם זכור לך מה עשית בשנה שעברה מיד לאחר שנתברכת?". "בודאי", נצצו עיניה מהתרגשות, "הייתי כל כך בטוחה שאיוושע, עד שמיד הלכתי לקנות בגדים וציוד לתינוק שעתידי להיוולד!". "זוהי התשובה לתמיהתך" הסביר לה הרב, "אשה זו הוכיחה באופן מוחשי שהיא מאמינה בכל לבה בקיום הברכה, ולכן זכתה להפקד מיד".

גם חנה, אמו של שמואל הנביא, היתה עקרה שנים רבות. אך ברגע שעלי הכהן בירך אותה שתזכה לבן, נאמר: "ופניה לא היו לה עוד", כלומר, ברגע ששמעה את הברכה – העצב סר מעל פניה. למרות שעדיין לא ראתה באופן מוחשי את התגשמות ההבטחה, היא הגיעה לרמה כזאת של אמונה כאילו הבן כבר מצוי בזרועותיה.

ואם מדובר בהבטחה של הקב"ה - על אחת כמה וכמה...

מסיים הח"ח:

ומזה עלינו ללמוד בכל עת צרה ומצוקה, כי סוף סוף תבוא הרווחה וההצלחה, אם כי נעלמו ממנו הדרכים והאמצעים. אבל עלינו לצפות ולקוות למחדש בכל יום מעשי בראשית כי יחוש להצללתנו ולגאולתנו ומתוך צרה ימציא לנו פדות ורווחה.

למרות המצב הקשה בו אנו מצויים, עלינו להאמין ולהתעודד מהעובדה שגאולתנו מובטחת, עלינו רק להמתין לראות בהתגשמותה - אשרי המאמין!